

М. В. Маленко

здобувач II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: к. е. н., доц. Л. Є. Борисова

ПРОТОТИПИ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У МЕСОПОТАМІЇ

Сьогодні фінансові установи є невід'ємною частиною фінансового ринку, їх функціонування сприяє ефективному розподілу капіталу, розвитку економічних відносин та стабілізації фінансової системи. Це зумовлює актуальність дослідження ретроспективи, а саме передумови розвитку небанківських фінансових установ, аналізуючи історичне становлення деяких фінансових послуг на прикладі Месопотамської цивілізації.

Месопотамія – це регіон між річками Тигр і Євфрат, назва якого походить із грецької й означає «земля між двома річками». Вона охоплює територію сучасних Іраку, Кувейту, а також частини Саудівської Аравії, Туреччини, Сирії та Ірану. Месопотамська цивілізація стала осередком технічних і культурних досягнень, а разом із Трипільською культурою вважається колискою цивілізації. Вона залишила значну культурну

спадщину, зокрема створила першу систему письма – клинопис, а також одну з перших правових систем – Кодекс Хаммурапі [1].

Кодекс Хаммурапі регулював різні аспекти суспільного життя, включаючи позикові відносини, регулюючи правила кредитування, встановлюючи відсоткові ставки та визначаючи відповідальність за невиконання зобов'язань. Зокрема, статті 49–51 та 102 визначають відносини між тамкаром (торговець або лихвар, який перебуває на службі у царя) і позикодержувачем. Варто зазначити, що, згідно з Кодексом, кредити могли надаватися під заставу землі або врожаю, а у разі неможливості повернення боргу сріблом позичальник мав право розрахуватися зерном, сезамом або іншими натуральними формами [2].

Окрім регулювання позикових відносин, Кодекс Хаммурапі також охоплював інші аспекти фінансових послуг. Так, у Вавилоні існували практики, що нагадують сучасне страхування. Учасники торгових караванів укладали угоду про спільну відповідальність за збитки, яких міг зазнати будь-хто з членів каравану внаслідок розбійних нападів, пограбувань та інших подібних ситуацій. Це була рання форма взаємної підтримки, яка схожа на сучасне страхування [3, с. 12].

Також, за часів царя Хаммурапі здійснювалися операції, схожі на сучасний факторинг: обмін рахунків до сплати на готівку. Це дозволяло торговцям отримувати негайну оплату за товари, передаючи права на отримання платежу третім особам. Хоча такі практики не були ідентичними сучасному факторингу, вони заклали основу для розвитку цієї фінансової послуги [4].

Орендні відносини, які є прототипом сучасного лізингу, також мають давню історію в Месопотамії. У Шумері близько 2000 р. до н. е. існували угоди оренди землі, худоби та сільськогосподарського інвентарю. Закони Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.) включають у себе положення, що регулюють орендні відносини, встановлюючи права та обов'язки сторін. Це свідчить про існування розвиненої системи оренди, яка є прототипом сучасних лізингових послуг [5].

Порівнюючи Месопотамські прототипи фінансових установ із сучасними, можна виокремити деякі відмінності.

Наприклад, сьогодні небанківські фінансово-кредитні установи надають широкий спектр послуг, тоді як у Месопотамії зосереджувалися переважно на кредитуванні. Також сучасні фінансові установи перебувають під суворим державним контролем, зобов'язані мати ліцензії та проходити аудит. Натомість у Месопотамії фінансові відносини регулювались здебільшого Кодексом Хаммурапі.

У результаті дослідження можна зробити висновок, що Месопотамська цивілізація, завдяки своєму значному культурному та правовому спадку, заклала фундамент для фінансових послуг, таких як кредитування, страхування, факторинг та лізинг. Хоча між фінансовими практиками того часу та теперішніми існують суттєві відмінності, простежується чітка еволюція фінансових відносин. Кодекс Хаммурапі, як один із перших правових документів, забезпечував стабільність і справедливість у фінансових відносинах, що мало важливе значення для розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. 12 фактів про шумерів і Давню Месопотамію. Spadok.org.ua – це інформаційно-аналітичний, культурно-просвітницький портал. 2020. URL: <https://spadok.org.ua/ariyi/12-faktiv-pro-shumeriv-i-davniu-mesopotamiiu> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Андрієвич В. М., Кругляк М. Е. закони царя хаммурапі як пам'ятка політичної думки Стародавнього Сходу. *Матеріали Тез Всеукраїнської науково-практичної online конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (11–15 травня 2020 року)*. 2020. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/14.-gumanitarni-i-sotsialni-nauky.pdf> (дата звернення: 03.04.2025).
3. Терещенко Т. Є., Заволока Л. О., Пономарьова О. Б. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях) : навч. посібник. Серія «Бізнес. Економіка. Фінанси». Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. 221 с.
4. Коломієць К. В. До питання щодо виникнення факторингу: історико-правовий аспект. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 252–254.
5. Історія виникнення лізингу. *Osvida.ua* – інформаційний сайт. 2025. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/19479/> (дата звернення: 03.04.2025).